

Тыа хаһаайыстыбатыгар —
идэтитини уонна кииннээһини

ССКП райкомун иккис секретара И. Н. АММОСОВ дакылааттыттан

Оройуон совхозтарыгар, агро-промышленный холбоһук састаабыгар киирэр тэрилтэлэр иннинэригэр түртүктэки дятилетката улахан соруларты туруорда. Совхозтарга уон иккис пилитетка бүтүүтүгэр үүтү уонна эти оноруу ааспыт пилитетка орто көрдөрүүтүтүк туһааннаа-дынан 12 уонна 3,6 бырыһыан улаатыктаах. Манньк үүнүү производствоны интенсификациялааһын суолларынан ситиһиллэхтээх. Алыннык эттэххэ, үүтү-аһы элбэтинин ыччак сүөһүнү хайыскалаахтык сүөһүнү, утумнаахтык ууһаты, кедьүүстөөх технологиялары, производствоны уонна үлэни төрийин прогрессивнай формаларын туһаны, племенной үлэни уонна эмтиир-сөрөтөр ве-теринарнай үлэлэри тупсарыы суотугар ситиһиллэхтээх. 1990 сылга оройуон совхозтарыгар үүтү онорууну 11000 тоннага, государство эти тэттарыыны 2680 тоннага этэрдэр, бир фу-ражнай ынахтан 1780 килограмм үүтү ыыр, сороһуонкаларга сүөһү орто ыһааһынан 340 ки-лограммга тиздэр соруу тура-

Бу сорултаруу ситининилээктиң голоруу союзостарга СССР XXVII съезин көрдүүлэргэр сол түбэһинирин тыа хаһаайыстыбатын производствотын идэтиитинтэн уонна кининизинтэн быһаччы тутулуктаах. Маныык дьоһунаах болпурус оройуонга бүгүн эрэ дүүүлэз тулар буолбатах. Көһиниг сыйларга оройуонаары партинай конференцияларга, СССР райкомун пленумнарыгар көрүлүбүт тыа хаһаайыстыбатын болпурустара бука бары производствоны идэтиитин уонна кининизини кытта быһаччы сибээстээх этилэр.

Пятилетка бастакы сылын былааннарын толоруу бары кердүүлөргө эриш-дасиш буолбата. Оройуон үрдүнэн үүтү оноруу былаан толоруллубакка хаалла. Сыл устата 9080 тонна үүт соротуонкаланан государственнай былаан 80 тоннаан аларылыына эрээри, бу кердөрүү 1985 сыллаарытаагар 157 тоннаан наамтатта. Эти атыккааһын былаанна барыта 2730 тонна туттарыллан 102,6 бырыһыан толорулуна. Оттон бир буражнай ынахтан үүт ыаһын, туттарыллар сүөһү орто ыйааһынын курдук сүрүн хаачыстыбаннай кердөрүүлөр туһааннаагынан 1470 итиннэ 290 килограммга тигэрдиинилэр. Үүтү соротуонкалааһын государственнай былааннарын Эрилик Эристов аһыман (директор М. Н. Коркин, парток секретара С. И. Никитин) уонна «Чурапчы» (директор Н. Г. Михайлов, парток секретара А. Р. Саргылаев) совхозтар толорботуллар. Пятилетка бастакы сылыгар «Мындааһы» совхоз үүтү-айы дэлэтигэ баар кыахтарын ыраадынан ситэ туһамматта. Ол түмүгэр хаһааһыстыба үүтү соротуонкалааһынны 1985 сыллаарытаагар 160 тоннаан наамтатта.

Бородууксуйа хаачыстыбата
наймаабытын улахан итэвэс бы-
һыагынан бэлитиор наадалаах.
1986 сылга согуотуоскаламмы
үтү 44 эрэ бырыһыана бастакы
сүрүтөөһүнэн сыналаланна. Ити
республика орто көрдөрүүтүгэ
быдан намыһах. Манна «Муҥ-
дай» совхозтан ураты хаһа-
айстыбалар бэлитиомит кыр-
былларын ырааһынан ыбаты-
лар. Оттон Карл Маркс аатынан
уонна Эристон аатынан сов-
хозтар бу көрдөрүүнү туһан-
нааһынан 27,6 уонна 21,4 бы-
рыһыантан үрдүккөтүлэр. Ха-
һаайстыбанын сайлааччылар
уонна туһааннаах специалистар
үтү хаачыстыбатын тупсары-
курдуқ дьобууннаах боптуруоһу
кэскилээхтэи быһарбатылар.
Билиини туругунан фермаларга
үтү тутар суунар ирдэбилэ
ырааһынан эппиэттээбэттер. Бо-
родууксуйа хаачыстыбатын бө-

рбгбэркэдннр апаллаах ферма-
таады лабораториал ханна д-
тариллибэтэ. Соахоатара үүтү
сойутар 10 установка баарынтан
3-на ара танкылынна. Үүт суор-
да намыһардыттан сыла устата
оройуон үрдүнэн 143 тьх, сол-
куобай ситэ ыдыллыбата.

Сүөһүнү уотууга, эти госу- дарствога туттарыыга эмиз баар кыахтар ырааынан сите туһаныллыбытлар. 1983 сылга сүөһү 73 бырыһыана үрдүк уйуулаагынан туттарыллыбыт буоларына латилетка бастагы сымыгар ити көрдөрүү 20 бы- рыһыан наамтаа. Сорогуопка- ланар сүөһү орто ыһааһына- бынаннаах 325 килограммга тиэрдиликбэтэриттэн 207 тонна эт сите ыппыллыбата. Минна 300 тый. сомкуобай сите ыппы- лыбата. Туттарыллар сүөһү орто ыһааһына үрдөөбөтөрүн уйуутта намыаһын сүрүн би- ричинилэринин субаны мэчи- рөнтэ, күбүннү уотуу кыа- ын төрүлүбөтөз, табаарынай ычча сүөһүнү чолчу хайыска- лаахтык телеһутуу суога буо- лаллар. Сүөһүнү күбүннү уо- тууга Болтоно отделениыттан ураты хайааыстыбаларга со- тоох суолта бэриллбэтэ. Бол- тоно С. Н. Карпузов салайа- ччылаах бастуукартарын үдэлэрин опытын совхозтар директордара, отделениелар управлалыйадара баччаанга диэри кыйаан ту- хамагытлар, тардаппаттар.

Көстөрүн курдук, үүтү. Эң оңорууга баар кыяктар ыраа-
дынан сизге туурамын айттылар.
Бу итадестерин тууратыны
ОАПХ дөбөнүн аах соруу онос-
тон уламыштар айттылар. Үүт
каачыстыгын үрдөтүп, сүзү-
нү утуу олоктоо партиядай
тармактарын утууна ахтык
контуролдонууна ахтык.

Биллэрин курдук, «Чурапчы», «Мындагаайы» уонна «Мугудай» совхозтар тыа хайаайыстыбатын кинниир уонна идэтиттор сымылан таргалибиттара. Кэллэтин сылларга бу хайаайыстыбалар материалнай-техникай баалара бөгөргөстө, борродуускуяны огоруу нэмэйдик улаатыннардылар. Урунку улахан совхозтары бытарытан дьэүс совхозтары тэрийи биһирэнэ диэн этэр кыахтанныбыт. Совхозтар үдэлэрин сүрүн хайыската чуоткайданан аны хайаайыстыба иһигэр үлэни салааларынан идэтиттэни дьиринэстэ ытыахтаахтар. Ол өрлөрү совхозтары бытарытыт нэниитэи онус уонна уон бытырсе плететкаларга тыа хайаайыстыбатын идэтиттэги уонна кини нэһинигэ бөлүстөммит дьаһаллар байлэрин бүтэһиктөөх сымаларын сиппэтдилэр. Совхозтар отделенелара дииргиник идэтиттэги хайыскаланыахтаах этилэр. Холобур, Карл Маркс аатынан совхоз үүккэ уонна бурдугу үүннэрингэ, Маралаайы отделениета —ынах сүөһүнү кизэник ууһатар сымыланын өрөмүөнгө хаалар ыччат сүөһүнү төлөһүтүүгө, Хатылы—өрөмүөнгө хаалар тыһидастары итиннэ:

тэ, болонго-үүтү ылыгыга, Килэжги уонна Бахсы-эти өкөрүүгэ, Хайахсыт — тигэрхэлэри субунайы иитингэ, Манга атын отделеңиелар үүт-эт уонна эт-үүт хайыскаларын тутуһуохтаах этилэр. Итинги таһынан бары отделеңиеларга сыгыны иитингэ итисинэ сиртэн үүнүүнү ылыгыга өбүн салаа улазар көрүлүбүттэрэ. Онон оройуонга иски отделеңиэни үүтү өкөрүүгэ, үһү-ууһаһыга хаалар дымчат суһуну төлөһүүгэ, иккин — эти өкөрүүгэ идэтигэргэ быһаһиһаммыта. Өссө иски отделеңиэ эт-үүт хайыскалары аһаһар.

Ити курдук сымал-сорук чуолкайданмыт, былааннар онгобуллубуттара. Ол эрэри маны олохко кылларинга өмүктөөк үлө ытыллыгыба. Уон бөксөс пилетка сымалыгар ОАПХ со-

бета дарыны, совхозтар сала-
лааччылары дараны тыя хааа-
йыстыбатын идэтинин уонна
кыһааһын утумнаахтыг-
дырыктамматтар. Бу дыһун-
наах боппурос партия райко-
мун тыя хаааыстыбатыгар
отделнаа септөөх хостуруол-
га ыһаллыбатага эннэ улахан
итээс быһыһынан бэлэстэнэр.
Идэтин коэффициента (оно-
һулар бородууксуа уопсай
сыһаатыгар сүүн табаарынай
бородууктар ыллар олүүрө)
наһаадыттан үлэ мөлөөрө
чуолкайдык көстөр. Холобур,
Субуруускай аатынан совхозка
идэтин таһыма 0,33 коэффи-
циентка эрэ тэннэлэр. Оттон
билигин биһигитэн производ-
ствоны идэтинигэ ураты үрдүү-
көрдөбуллэр тургурулларлар.
Ол быһыһынан идэтин
0,50 коэффиценттан наһаах
болоо суоһаах. Идэтин—
тыя хаааыстыбатыгар произ-
водствоны салааларынан сый-
ыннарым научнай төрүтэ,
Оройуоннаах агропромышлен-
най холбохун совета (предсе-
датель А. А. Шадрин, партий-
най төрүтэ секретара М. И.
Белых) боппуруоһу итинник
туруорбата. Производствоны
идэтин уонна киинкээһин
боппуруостара 1982 сыттан ыла
партинай муннаахха биридэ да
коруллубэтэлэр. Партийнай тө-
рүтэ үлэтин сыта быһаанын
онорууга дараны бу боппурос
көтүүтүгэ хаалла. Манньык итээс
совхозтар партийнай төрүт-
тэлэригар эмкэ сыһааннаах.

Тыя хааайыстыбатын бородууксайтын онгоруу уонна атылааһын пятилеткалары былааннара народнай депутаттар оройуоннаады Советтарын сэттис сессиятыгар бигэрэттилэн турар. Пятилетка бүтүүтүгэр олохтоох ресурсалары ордук табыгастаахтык туһанар туһунан итиннэ хааайыстыбалар олохсуйбут миэстэлэрин, сирдэрин-уоттарын, о.д.а. усулуобуйалары учуоттаан табаарынай бородууксайа билигини структуратыгар пятилетка устата уларытыылар киириэхтэрэ. Ол быһытынан 1990 сылга табаарынай бородууксайа структуратыгар үүт, эт уонна сиртэн ылыллар бородууксайа өлүүлэрэ туһааннааһын манньк буолуода (бырыһаанынан): Карл Маркс — 44,4, 37,3, 17,4, Субуруускай — 39,5, 51,2, 6,2, Эрилик Эристин — 36,4, 58,4, 2,8, «Чурапчы» — 45,2, 59,9, 2,3, «Мындаараайы» — 28,5, 59,1, 11,3, «Мугудай» — 43,8, 46,4, 0,7. Манньк былааннааһынга совхозтар производствонны идэтигинэ ханнык хайысханы ылыахтарай? Карл Маркс аатынан уонна Субуруускай аатынан совхозтар үүт-эт хайысхатын тутуһуохтара, итинтэн атын хааайыстыбалар эт-үүт хайыскаланыахтара. Бары совхозтарга сылгы итинтэ салгыны сайдыада, сылгы уопсай ахсаана 13000 төбөдө тиийиэда. Оройон итинтэн чугас сытар Карл Маркс аатынан уонна Субуруускай аатынан совхозтарга үүтү соргодуопкалааһын иэзмэйэ атыттарга тэниэтэххэ биллэрдик улаатыада. Итин таһынан Карл Маркс аатынан совхоз онгоруу табаарынай бородууксайатын структуратыгар сиртэн ылыллар бородууксайа өлүүтэ биллэрдик улаатыада. Совхозу атын хааайыстыбалары оройуоннамыт бурдук сизематиканы хааччылар анылынан идэтигин сахтыы ыһыллыада.

Амна өрүс быйагнаах хочотун туһара таһаарыһанан «Мындааһай» соххоз тыа хаһаайсыгыбатын бороодуукталарын оноорууга улаһа сыһыа уларыттыһа. Ол курдук пятилетканы түмүктүүр сылта эти государство аһымлаһын кеземэйэ 1996 сыл быһаһын кытта төһгээтххэ 35 бырыһанан улаатыһа. Ити бэйэһэ эрэ үөскэтиллибит үчүөк сөөһүнү интенсификаһын

төлөнүтүү суотугар буолбакка, атын хаһаайыстыбалартан аҕа-аҕылар сүөһүнү төлөнүтөн, уотан туттарыы суотугар ситиһиллибэ. Бу барыта, биллэн турар, сүөһү аһылытын бөлөмнө-нүн улаатыннарары эрайэр. Чуолсан совхоз албэх сыллаах оттору үүнүэрэи сыл айыы амардаһ итинтэн 1500—2000 тонна сүөһү аһылытын соротуоп-калыыр буолуоҕа. Совхоз итини таһынан албэх сыллаах оттор сизмэлэрин комуйан сизмэнэ-тын хаһаайыстыбалары хаач-чылыыта идэтийэр. «Мындаҕаа-Ыйлар» сирин кытта үлэни кизэ далааһынаахтык ытыты түмүгэр пятилетка бүтүһүгэр сир бийиктыттан ылыллар табыары-най бороодууксуйа кээмийи 11,3 бырыһыамкага тийбэ үрдэтих-тээхтэр. Ити 1985 сыллаарытаа-ҕар 5,6 бырыһыамкынан үрдүк. Бу барыта «Мындаҕааы» сов-хозка сирин огорууну кизэни-к баһылаабыт эт-үүт хайысхалаах хаһаайыстыбага кубулуйарыгар кыааны үскөтүбээ.

«Мугудай» совхоз сайдыгытгар эмне канча уларыттылар киллэрлөр көрүлүң. Мана патилетка устата сылгы тебен ахсаанын улаатынгарын суугар эти атылааһын көзмө-из 11 бырыһан үрүөбө. Ол сунугар маннныгы адытатынан үүккө бөрүллөр табаарнай бородууксуя көзмөиз 4,5 бырыһан атылаа. Совхоз патилетка устата сылгы этин соцуотускалааһынтан уонна племенной ычат сылгыны атылааһынтан киллэрер сыллаабы дохуотун 2,2 төгүл улаатыннарыһаах.

Итгнээн салгыг дахьдаатчт
тыг та хаагайыстыбатын про
наодототыгтар ис-хаагайысты
баннай ахсаны уонна коллек
тивнай бадарэти олохтоохун
сорунгарыгтар тохтоото.

Түргэтийн пятиялеткатын сана соруутарын сэтгүүлээхтик толоруу сир быяаныг бизнэгийн үрдэгиттэйг быяачыг тутуудуулах. Оройуоннаады XXVIII партинай конференция уон иккис пятиялетканы сирин интенсинай технологиялан огоруу пятиялеткатын билдэрбитэ түбэспитэ буолбатах. Сирин огоруу, сир быяанын үрдэтин — бары партинай, профсоюзнай унна комсомольскай тэрилтэлэр, Советэр төрийэр үлэлэрэ бу дьонуннаах бопсруоһу быһаарылыа түгүлүөхтээх. Эрилик Эргэтин аатынан совхоз сир быяанын үрдэгитэ пятиялеткага көтөхтүт инициативата кизин өйөбүдү ылмахтаах. Оттон инициатор-совхоз (директор М. Н. Корякин, партком секретара С. И. Никитин) пятиялетка бастамы сылыгар таһаарылыбыт итерэгэри туоратан тылы дьыаланын бигэрлэтинни сазайаппиттээх соруу оностуохтаах.

Пятилетка бастагы сымалгар сиртен үнүүнү ыдыы түмүктөр-кни: да астыннарынахтарын табыллыбат. Бурдугу, озуруот аһын үүнүзринки да ылан кө-рүөчүн. Манна ордук молөхтүү «Чуралгы» совхоз үлөмөр. Совхоз бу салаара сым айы орос-кусттуур средстволарын үксүгөр тоудубата. Ити барыта бөйбөз турар сынанга, үлө модьүүнүзүр улахан охсууну онорор. Холо-бур, совхоз биир центнер озу-руот аһын бөйбөз турар сына-тын 784 солкубайга тийе үр-дэтт. Оттон былан быһынты-нан 41 сол 35 харчы буолдох-таара. Маннн балаһыннаага производствонь интенсифика-циялаһын кайдах да ситиһил-лэн табыллыбат. Совхоз пар-тийный комитет (партком) сен-ретара А. Р. Саргыдаев) манна сөптөх сыңабылы бизнест-төх, специалисттарга ирдебили күүһүрдөхтөх.

Үгүс сирдәргә сирн оноруу
 научнай терүккә оловурбут сис-
 темата мөдтәктүк туһаныллар.
 Сирн оноруу систематын
 тутуспат буолуу үдүк.

үүнүүнү ылар иһин охсуһуу циклын иһэрин, ардыгар ороскуоту барытын күдүннэ көтүтэрин умуно суохтаахпыт. Ии ордук «Чурапчы», «Мугудай» уонна Субуруускый аатынн сөххөстэргэ сыһыаннаах. Партиянай комитеттар бу сүткээ суалтаах дьыаланы күннөтэ хонгуруоллуохтаахтар, производствода интенсивной технологиялары киллэриини бары өттүнн, наукада уонна бастын практикада тирээриини бары өттүнн ойуохтаахтар, киллэхтээхтэр, саралыахтаахтар. Партиянаа секретардара С. И. Никитин, У. Н. Агласова уонна М. Д. Кронникова сири оңоруу систематын олокко киллэригэ кытаанах партиянай линияны тутуспатар, итиннэ оройуоннаады XXVIII партиянай конференцияныылларын толорботтор. Маана халбантаабаат линия булгуччу маада Сири оңоруу систематын тутуспат хаһаайыстыбанаах саралааччылары, агрономнары, атын да специалистары кытаанах партиянай уонна административнай эппиэккэ тардыаха.

Итгэлтэн салгыг дахьдаа-
ка сүрх мөхлөрцүүлэаагын со-
руктара бэлтгэлтэннээр. Онуох
улахан болдогто луомөхлөр-
тиннай этэрзэтгэр үлэлэрнээр
гуурдлуухтаага тохоголоон бэл-
тгэлтэн.

ССКП райкома, союзтар
партийкомнара производството
издигтинге уонна кининдээхтэ
сеп түбэхминерэн кадрдары суу-
мэрдээхтинге уонна аттаран ту-
руорууга, кинилэр эппиэтиниз-
тэрин үрдэтигэ чопчу хайыс-
калаах, системалаах үлэни ыы-
тыһахтаахтар. Кадрдары үлэ-
энеэһынэ, сыһарытылгы ки-
нилэр политическый уонна де-
ловой хайчыстыбаларын, дьо-
бурдарын, ситиһинилэрин, дьон-
го сыһыаннарын — барытын
учуоттоттооһахпыт.

Кадрлары бөлэмнээһин — хас бирдин салайааччы, партийнай улаһыт сүрүн соруга. Вилигин ОАПХ систематынан араас үөрэх заведенийеларыгар дуогабар быһыытынан 212 стипендиат үөрэнэр. Кинилэртэн 83-төрө — үрдүк үөрэххэ, 50-ра — анал орто үөрэххэ. Чуолаан агроном идэтигэр 12 киһи үөрэнэриттан «Мугудай» уонна Эрилик Эриктии аатынан совхозтартан бир да стипендиат суох. Ити совхозтар салайааччылары дьыаланы, кэскилин көрөн быһаарбаттары уоһулуур. Вилигин, сир быһанын үрдүтүгэ чолгу хайысха бэркилибит кэмигэр, агроном о. д. а. идэлээх кадрлары бөлэмнээһингэ ураты болгомото уурууларын умкуо суохтаахпыт.

Тыг хайаайгьыбатын произ-
водствотын идэтиги уонна
киинээһин идэлэрин эгнэлэ
суох баһылаабыт рабочай кадр-
дары бэлэмнээһини былаан-
наахтык, утумнаахтык ыгытары
ирдиир. Онон сибээстээн 13 №-
дээх СПТУ-ба ыччаты үөрэтэти
болдомто кииниттэ ылыллыах-
таах. Манна итэбэс, быһаарыл-
лыбакка турар боппурус олус
адбах. Совхозтар уонна учили-
ще ыччаты үөрөхкө ылым бы-
лаанын сым аайы толорботтор.
Комойуох иһин, училище бү-
түгү күнээххэ специалиста-
ры бэлэмнээһингэ социальнай
санаага суох үлэлиир. Камен-
шиктар отделениелара, үөрэнэр
баһалаах ыччат кыайан сүү-
мөрдөмүөккэ, сабыллар куттал-
лаах. Бу кэскиллээх дьыалы
итинник сыман туоратыллыах-
таах. ОАПХ совета (таб. Велых),
районо (таб. Егорова) уонна
училище администрацията кад-
рдары бэлэмнээһин кэскиллээх
былаанын халбана суох тугу-
һуохтаахтар.

Дахылаат түмүтөр производ-
ство сүрүн салааларытар пар-
тийный салалтаны күүдүрүү.
Коммунист эппитиназиян үрд-
тик соруктарын туһунан эти-
мина

язык. Объем, 1 печ. лист. **ЧУРАПТИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ.**